

JAPANS SÄKERHETS- POLITISKA UPPVAKNANDE

MAJ 2026

Japan genomgår just nu viktiga säkerhetspolitiska förändringar och stora nysatsningar på sitt försvar. Denna rapport tittar närmare på hur och varför, samt vilka möjligheter detta innebär för Europa. Till grund för rapporten ligger ett dussintal intervjuer med tjänstemän vid landets försvarsministerium och utrikesministerium, parlamentariker, pensionerade befälhavare, forskare och akademiker.

Joje Olsson är journalist och författare baserad i Asien sedan 2007. Han har skrivit sju böcker och rapporterar om regionen för svenska medier med bas i Taiwan. Han är även redaktör för nyhetsbrevet Kinamedia. Foto: Jonas Eng

SAMMANFATTNING

- **Japans försvarsförmåga och säkerhetspolitik har länge begränsats av den pacifistiska konstitution som landet antog efter andra världskrigets slut.** Denna konstitution förbjuder Japan att ha någon militär eller någon förmåga att bedriva krig. Landets väpnade styrkor kallas för "Självförsvarsstyrkorna", och så sent som 2020 uppgick försvarsbudgeten till 1 procent av BNP.
- **Det senaste dryga årtiondet har Japans säkerhetspolitiska situation försämrats dramatiskt.** Spänningarna med Kina har ökat, och Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina medför oförutsägbarhet. Japan har territoriella konflikter med båda dessa länder. Även hotet från Nordkorea har förvärrats. Samtidigt väcker USA:s nya utrikespolitik frågetecken kring dess pålitlighet som säkerhetsgarant.
- **Tidigare premiärministrar Abe Shinzo och Kishida Fumio vidtog viktiga åtgärder för att öka Japans militära befogenheter och säkerhetspolitiska handlingsutrymme.** Tack vare förändringar i opinionen och en nyvunnen supermajoritet i underhuset så har Takaichi Sanae, premiärminister sedan oktober 2025, goda möjligheter att gå längre i detta reformarbete.
- **Japans säkerhetspolitiska uppvaknande innebär möjligheter för Europa att stärka samarbetet med en viktig partner i en kritisk region.** Det kommer tydliga signaler från Japan om att vilja öka samarbetet med Europa. För detta krävs en insikt om hur konflikter i olika delar av världen hör ihop, samt en vilja att också erbjuda stöd till Japan när det behövs.

Japans militär – en kort bakgrund

Japan antog sin nuvarande konstitution 1947. Enligt artikel 9 avsäger sig landet rätten att bedriva krig eller alls ha några militära styrkor. Detta tjänade länge Japan väl; USA garanterade säkerheten och landet kunde fokusera på ekonomisk utveckling. Men på grund av kalla kriget och Koreakriget så grundades 1954 Japans självförsvarsstyrkor (JSDF eller SDF). Med tanke på erfarenheterna från andra världskriget, så drogs dock dessa till en början med dåligt rykte.

Goro Matsumura, pensionerad generallöjtnant som var befälhavare för Japans nordöstra armé, delar upp den allmänna opinionen i tre perioder. Han säger att det i en första period under 1960- och 1970-talet var vanligt med protester och olika rörelser även emot denna begränsade form av väpnade styrkor. Men från och med sent 1980-tal så förbättrades militärens anseende gradvis, vilket hade mycket att göra med insatser vid jordbävningar och andra naturkatastrofer.

Den tredje perioden började under 2000-talet, och präglas av acceptans i takt med den förvärrade säkerhetspolitiska situationen. Enligt Goro Matsumura fanns det även i Japan länge hopp om att Ryssland skulle demokratiseras, och att en överenskommelse om de fyra öarna i norra territorierna, som Ryssland kontrollerar men Japan gör anspråk på, skulle bli möjlig. Men i stället har Vladimir Putin utökat den militära närvaron vid de öar som Ryssland kallar för södra Kurilerna, samtidigt som Nordkorea har skaffat kärnvapen.

Med Kina gällde spänningarna främst ögruppen Senkaku, som Japan kontrollerar men Kina gör anspråk på under namnet Diaoyu. Redan på 1990-talet skedde flera mindre incidenter där. 2010 inträffade en kollision till sjöss, och 2012 flammade situationen upp på allvar då Japan nationaliserade ögruppen. Våldsamma protester ägde rum i Kina, som även stoppade exporten av sällsynta jordartsmetaller och vidtog andra ekonomiska straffåtgärder mot Japan. Enligt Goro Matsumura ledde detta till en betydande förändring i mentaliteten mot Kina, som tilltog ytterligare i takt med att landet militariserade öar i Sydkinesiska havet och ockuperade rev tillhörandes Filippinerna.

Moma Rira, professor vid institutet för globala studier vid Takushoku University i Tokyo, framhåller hur spän-

ningar kring Senkaku existerade redan innan Xi Jinping blev Kinas ledare 2012. Men det var först detta år som Kinas kustbevakning påbörjade reguljära patruller kring ögruppen. Enligt Moma Rira så märkte Japan snabbt skillnader även på andra vis, då Kina gick från kollektivt ledarskap under föregångaren Hu Jintao till att vilja bli ett ”stort och mäktigt” land under Xi Jinping.

Abe Shinzo, den av Japans premiärministrar som suttit längst vid makten, införde under sin andra tid vid makten (2012–2020) en rad viktiga reformer. 2013 etablerade han Japans första nationella säkerhetsråd och formulerade landets första nationella säkerhetsstrategi. 2014 utfärdade hans regering en omtolkning av artikel 9 som inkluderade rätten till så kallat begränsat kollektivt självförsvar, att jämföra med tidigare begränsningar till individuellt självförsvar.

Den nya tolkningen innefattade ”tre nya villkor” för användning av militära medel. Det första villkoret lyder att en väpnad attack sker mot Japan eller ett land med nära relation, som hotar Japans överlevnad eller utgör en tydlig fara mot befolkningens rätt till frihet och strävan efter lycka. De två andra villkoren är att attacken inte kan avvisas på annat sätt, samt att minsta möjliga styrka alltid ska användas.

2015 antogs denna resolution av parlamentet, vilket Goro Matsumura beskriver som en vändpunkt. Vid sidan av USA så hade Japan tidigare endast kunnat öva undsättning, katastrof eller humanitära uppdrag med andra länder. Men formuleringen ”kollektivt självförsvar” gav nu möjlighet till militärovningsövningar med bland annat Australien, Filippinerna, Sydkorea, Storbritannien och Frankrike.

Atsushi Hikita, pensionerad generallöjtnant inom flygvapnet och tidigare militärattaché i USA, säger att Japans flotta länge har haft ett nära samarbete med den amerikanska. USA:s flotta har länge haft en stor närvaro i Japan, med gemensamma övningar sedan 1970-talet. Som officer inom flygvapnet avundades han ofta denna relation, då erfarenhet och interoperabilitet med utländska partner inte alls var lika stor inom de andra vapenslagen. Detta har dock gradvis förbättrats tack vare ändringarna 2015.

Förvärrad hotbild

Med början 2022 har Japans säkerhetspolitiska situation förvärrats betydligt. Professor Narushige Michishita, vice ordförande vid National Institute for Policy Studies (GRIPS) i Tokyo, menar att den fullskaliga invasionen av Ukraina haft en psykologisk effekt i Japan. Innan dess fanns det en uppfattning om Vladimir Putin som en rationell ledare. Men om han kan bestämma sig för att invadera hela Ukraina, så kan Xi Jinping också fatta samma beslut med Taiwan.

Senare samma år – i augusti 2022 – så höll Kina sina största militärövningar dittills runt Taiwan, som en reaktion på det amerikanska representanhusets talman Nancy Pelosis besök på ön. Bland annat avfyrades flera ballistiska robotar i en bana över Taiwan, varav fem stycken landade i Japans exklusiva ekonomiska zon utanför Okinawa. Det var första gången någonsin detta skedde, vilket i sin tur sågs som ett svar på att Japan året innan hade blivit alltmer uttalat kring Taiwan.

Liksom andra länder med högteknologiska industrier så är Japan beroende av halvledare från Taiwan. Dessutom är man helt beroende av att farvattnen kring Taiwan hålls öppna, både för exportsektorn och importen av närmare 100 procent av de energirävaror som landet förbrukar. Narushige Michishita beskriver riktningen som förutbestämd från och med 2022. Då beslutade sig Japan för att bidra till försvaret av Taiwan, med ökning av försvarsbudgeten samt andra investeringar och förberedelser som följd.

I december 2022 utfärdade premiärminister Kishida Fumio tre stycken säkerhetspolitiska dokument, som beskrivs närmare nedan. Där ingick målsättningar om att spendera 2 procent av BNP på försvaret år 2027, och kraftigt öka räckvidden på sina egna robotar för att kunna slå tillbaka vid en attack. Enligt Kishida Fumio befann sig Japan vid en "historisk vändpunkt" som gjorde dessa åtgärder nödvändiga. Ett årtionde tidigare beskrevs Nordkoreas kärnvapenprogram i samma dokument som det största hotet mot Japan. Nu framhölls Kina som den största strategiska utmaningen mot den internationella ordningen.

De nya dokumenten var början på Japans största militära satsningar sedan andra världskrigets slut, och möttes av

högljudda protester från Kina om "militarism". Samtidigt har Kina trappat upp aktiviteterna kring Senkaku, i vars angränsande vatten den kinesiska kustbevakningen nu siktar upp till 355 dagar om året. Samma trend märks i den andra landsändan. Enligt dokument från försvarsministeriet hade Ryssland "ingen modern utrustning på plats" i de norra territorierna innan 2013. Nu finns där både stridsflygplan, sjömålsrobotar, luftvärnsrobotar och ubåtar.

Dessutom har de båda auktoritära länderna utökat sitt samarbete och sin koordinering. De senaste fem åren har Kinas och Rysslands flottor utfört allt fler och gemensamma seglatser runt Japan, som vid flera tillfällen har gått i de smala sund som skiljer de japanska öarna åt. Vid övningen Joint Sea-2025 manövrerade kinesiska och ryska ubåtar för första gången tillsammans i Japanska havet. I slutet av samma år genomförde kärnvapenkapabla bombplan från de båda länderna sin längsta och mest provocerande gemensamma flygning, genom att vika av mot Tokyo efter att ha passerat internationellt luftrum kring Okinawa.

Kinas påtryckningar mot Taiwan har också blivit större och mer regelbundna sedan Nancy Pelosis besök sommaren 2022. Dessutom har Kina börjat reagera starkare på vad omvärlden säger om Taiwan, vilket Japans nya ledare blev varse i början av november. Bara ett par veckor efter att Takaichi Sanae blivit premiärminister, fick hon en fråga i parlamentet om sin syn på en situation där Kina inför en blockad mot Taiwan och amerikanska fartyg försöker bryta denna. Hon svarade då att detta kan utgöra ett existentiellt hot mot Japan.

Enligt 2015 års förändringar berättigar ett existentiellt hot mot Japan utövandet av kollektivt självförsvar. Det tolkades därför på flera håll – framför allt i Kina – som att Takaichi Sanae avsåg att göra gemensam sak med USA för att bryta en sådan blockad. Kinas svar blev snabbt och ursinnigt. Två dagar senare sade den kinesiska generalkonsuln i Osaka att Takaichi Sanaes nacke måste huggas av, om huvudet sticker in där det inte hör hemma. Efter en vecka varnade Kina sina invånare från att resa till Japan, följt av flera ekonomiska straffåtgärder som att stoppa importen av japansk mat från havet.

Vid en militärövning i slutet av december läste två kinesiska stridsflygplan sina radarsikten på japanska flygplan, vilket tidigare aldrig har skett. Diplomatiska, ekonomiska och militära hämndaktioner efter Takaichi Sanaes uttalan-

de om Taiwan fortsätter i skrivande stund. De har därmed pågått längre än liknande reaktioner efter bråk om Senkaku eller andra frågor.

Nya militära förmågor och en utbyggd försvarsindustri

Tre dokument är av central betydelse för Japans försvarsförmåga och säkerhetspolitik. Det viktigaste är landets nationella säkerhetsstrategi, som ger strategisk vägledning inom en rad områden relaterade till nationell säkerhetspolitik. Förutom försvar och diplomati så gäller detta även bland annat ekonomisk säkerhet, teknologi och cyberverksamhet. Vid sidan av detta finns även en nationell försvarsstrategi, med försvarspolitiska målsättningar och tillvägagångssätt för att uppnå dessa.

Slutligen finns även ett program för uppbyggnad av försvaret. Där avgörs vilken försvarsförmåga Japan ska besitta, samt budget för och organisering av självförsvarsstyrkorna. Detta program formuleras i termer av femårsperioder; de två förstnämnda dokumenten publiceras med en tidshorisont på cirka tio år. Nya versioner av alla dessa tre dokument gavs ut i december 2022 under premiärminister Kishida Fumios ledning. Den nationella säkerhetsstrategin – Japans andra någonsin, efter den första år 2013 – ger vid handen att Japan ska agera proaktivt för att skapa en fredlig och stabil internationell miljö. Bland lärdomarna från Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina nämns att landet saknade allierade, inte befann sig under något kärnvapenparaply och inte hade försvarsförmåga nog att avskräcka en attack.

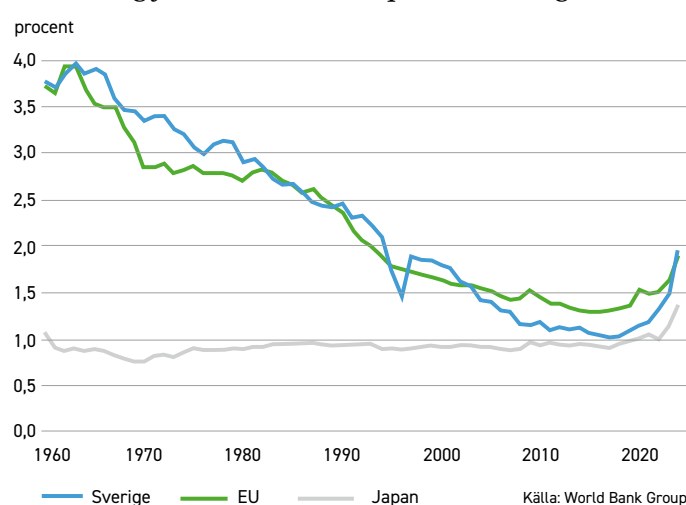
I den nationella försvarsstrategin framhålls vikten av förmåga med lång räckvidd (stand-off capability) och förmåga till motattack (counterstrike capabilities). Vapen med lång räckvidd beskrivs som den viktigaste av sju grundpelare som ska stärka Japans försvarsförmåga. Det innebär en möjlighet att hantera fientliga styrkor från ett säkert avstånd; en förmåga att slå mot mål och samtidigt vara utom deras räckhåll. Ett integrerat missilförsvar för luft- och sjö- mål är också en grundpelare, men anses alltså inte vara tillräckligt. För att avskräcka behövs även plattformar som kan slå direkt mot fartyg och avfyrningsramper.

Detta kombineras med en andraslagsförmåga, som ger möjligheten att slå mot andra länders territorium efter en attack mot Japan, för att hindra ytterligare attacker. För att uppnå denna effekt har Japan bland annat köpt 400 Tomahawk-robotar från USA och uppgraderat sin landbaserade sjömålsrobot Typ 12, känd som "Japans Tomahawk". Man utvecklar även inhemska hypersoniska kryssningsmissiler och glidprojektiler.

Bland övriga sju grundpelare märks obemannad försvarsförmåga samt operationsförmåga över olika domäner där förstärkning av rymd-, cyber-, och elektronisk krigföring ingår. Asymmetriska övertag ska uppnås genom att i en kombination av obemannade tillgångar och AI ska nya satelliter skjutas upp för att upptäcka och spåra objekt i rymden.

Den nationella försvarsstrategin presenterar även tre metoder för att försvara Japan. Till att börja med ska den egna förmågan förbättras; sedan ska alliansen och den gemensamma avskräckningen med USA stärkas. Som en tredje

Försvarsutgifter (% av BNP) – Japan, EU, Sverige

punkt ska samarbetet ”med så många länder som möjligt” förbättras, såväl likasinnade som ”andra” länder. Här finns särskilda uppmaningar till Norden och Baltikum, vilket diskuteras närmare längre ned.

Enligt dokumentet för uppbyggnad av försvaret ska försvarsbudgeten 2023–2027 vara 50 procent större än föregående femårsperiod, räknat i yen. Särskilt stort fokus ligger på Japans försvarsindustri, då ”totala kostnader för nya projekt” är 2,5 gånger så stor. Allra störst är ökningen inom ”stand-off-förmåga”, från 0,2 biljoner yen år 2019 till fem biljoner yen. Även rymd, cyber och obemannad försvarsförmåga växer snabbt.

I samma dokument framgår att organisationen ska stärkas genom ett gemensamt högkvarter. Detta skedde i mars 2025, då Joint Operations Command (JJOC) etablerades vid försvarsministeriets högkvarter i Ichigaya, Tokyo. Vidare ska flygvapnet ändra namn till ”Air and Space Self Defense Force”, vilket ännu inte har skett. Försvarets högkvarter för underrättelser ska motverka informationskrigföring, och flottan ska upprätta en enhet för informationskrig. Dessa uttalade ambitioner ger en fingervisning om i vilka områden Japan anser sig ligga efter.

I oktober i fjol meddelade premiärminister Takaichi Sanae sin avsikt att revidera alla dessa tre dokument. Detta trots att de alltså sträcker sig över fem eller tio år. Uppdateringen bedöms ta ungefär ett år, och beräknas enligt intervjuer vid försvarsministeriet att vara klara vid slutet av 2026. En föraning av vad som ska ändras kan fås genom

Nya politiska förutsättningar

Premiärminister Takaichi Sanae har vägrat att dra tillbaka sina uttalanden om Taiwan från november, ökade kinesiska påtryckningar till trots. Om något så har japanska tjänstemän sedan dess upprepat att planering inför de slags kriser som en attack mot Taiwan innebär är helt i linje med Japans konstitution och säkerhetspolitiska ramverk.

Regeringen i Tokyo uppfattade sannolikt att det skulle bli ännu mer kostsamt att backa, såväl ekonomiskt som politiskt. Denna kalkyl bekräftades i det nyval till underhuset som Takaichi Sanae utlyste mitt under det diplomatiska bråket, och som hölls den 8 februari. Det hela sågs

den expertpanel med 17 medlemmar från näringsliv och akademi, samt tidigare militärer och politiska tjänstemän, som försvarsministeriet formade i februari 2024 för att stärka Japans försvarsförmåga.

Bland de rekommendationer som panelen presenterande i september 2025 märktes ytterligare avskräckning genom stärkt förmåga till motattack. I denna kontext nämndes ubåtar i Stilla havet med vertikal avfyrningsmekanism för långdistansrobotar och ”nästa generations framdrivnings-system”, vilket på flera håll har tolkats som ett uttryck för atomdrivna ubåtar.

Med tanke på begränsningarna i små och mellanstora företags roll i försvarsindustrin, så rekommenderas även övervägningar av konsolidering samt etablering av statligt ägda vapenfabriker eller arsenaler. För att stärka leveranskedjorna efterlyser panelen ”samarbete med andra länder än USA” i utveckling av militär utrustning. Överföring av försvarsteknologi ska ”främjas aktivt”. Det pratas om ”obegränsad” överföring till länder som har vänliga relationer med Japan och delar värderingar som frihet och demokrati, eller är under hot från andra nationer.

Detta kan kopplas till varningarna i den nationella säkerhetsstrategin om att Ukraina saknade allierade när Ryssland invaderade landet. Något som även går igen i den lag som antogs 2023 för att stärka den industriella basen inom försvarsproduktion och högteknologi. Där beskrivs överföring av teknologi som ”ett politiskt nyckelinstrument för att skapa en önskad säkerhetsmiljö” för Japan.

som ett vågspel, men slutade med det liberaldemokratiska regeringspartiets bästa valresultat någonsin. LDP gick från 198 till 316 av de 465 platserna i den viktigaste av Japans två kamrar. Det innebär en ”supermajoritet” med två tredjedelar även utan koalitionspartner. Något som gör att man i princip kan ignorera lagförslag från överhuset, där man tvärtom förlorade sin majoritet förra sommaren.

En opinionsundersökning från Fuji News Network och Sankei Shimbun i slutet av november visade att 61 procent av väljarna stödde Takaichi Sanaes kommentarer om Taiwan, och att drygt 75 procent hade förtroende för

henne. En liknande undersökning vid samma tidpunkt av Nikkei och TV Tokyo gav nästan identiska siffror. Särskilt efter nyvalet i februari är det tydligt hur hon har väckt det tidigare något trötta gamla maktpartiet LDP till liv och lockat nya väljarkategorier.

Takaichi Sanae har nu goda förutsättningar att lyckas med vad hennes mentor Abe Shinzo aldrig kunde göra: ändra Japans konstitution för att ge militären mer handlingsutrymme. En sådan förändring kräver stöd av två tredjedelar i parlamentets båda kamrar, följt av en folkomröstning. En revidering kan ge nya möjligheter kring budget, offensiva förmågor samt uppdrag eller stationering av trupp i utlandet.

Konstitutionen skulle heller inte behöva utgöra ett hinder i Japans bidrag till att försvara Taiwan.

Men även med nuvarande konstitution så finns goda möjligheter till säkerhetspolitiska förändringar. Efter valsegern underströk Takaichi Sanae åter vikten av att revidera de tre ovannämnda dokumenten, och avfärdade samtidigt idén att parlamentet ska ha sista ordet när det gäller vapenexport. Akira Igata, projektledare för Economic Security Intelligence Lab (ESIL) vid Tokyo University, påminner om att den japanska vapenindustrin länge har försvagats av att Japans egna begränsade militär har varit den enda kunden. Han tror att den nuvarande regeringen ser det som en prioritet att lätta på reglerna för vapenexport.

Atsushi Hikita berättar att Japan endast fått exportera försvarsmateriel inom fem kategorier: undsättning, transport, varningssystem, övervakning och minröjning. Han säger att Japan här har särskild kompetens kring radar och kommunikationssystem. Vapenexport är ingen konstitutionell fråga, utan avgörs i regeringen. I oktober i fjol avslutade LDP sin över två årtionden långa koalition med det mer pacifistiska partiet Komeito, som länge har motsatt sig sådan export.

Under senvåren 2026 blev det möjligt för japanska tillverkare att även exportera dödliga vapen, i affärer som godkänns från fall till fall av det nationella säkerhetsrådet. Redan i augusti i fjol säkrade Japan sin största vapenaffär någonsin, som omfattar elva fregatter till Australien, som ska levereras med början i slutet av detta årtionde. Enligt Narushige Michishita är Japan särskilt bra på ubåtsjakt, så ny lagstiftning skulle öppna upp för export av både ytfartyg och ubåtar. Spaningsflygplan är en annan möjlighet, liksom robotar och ammunition – med de två sistnämnda menar Narushige Michishita att Japan sannolikt kommer att behöva dem för egen del.

Vid sidan av vapenexport finns alltså en tydlig ambition att stärka försvarsindustrin genom gemensam utveckling och produktion. 2023 ingicks ett avtal mellan Japan, Storbritannien och Italien om att utveckla nästa generations stridsflygplan som beräknas vara i tjänst år 2035. Liknande samarbeten med Sverige är fullt möjliga. I december 2022 undertecknade Japan och Sverige ett avtal om överföring av teknologi och utrustning inom försvarssektorn. Sverige är ett av fem europeiska länder som har ett sådant avtal med Japan.

När en svensk delegation med bland andra statsminister Ulf Kristersson och försvarsminister Pål Jonsson besökte Tokyo i december 2024, så ingicks ett strategiskt partnerskap med Japan. Samtidigt uttrycktes avsikten att konkretisera samarbetet kring försvarsmateriel, som ingicks två år tidigare. "Samarbetet mellan Sverige och Japan stärks inom försvar och innovation", gick det i mitten av februari i år att läsa på Regeringens hemsida. Detta efter ett gemensamt uttalande under ett besök av en viceminister från Japans mäktiga ministerium för ekonomi, handel och näringsliv, som uttryckte särskilt intresse för tekniker med dubbla användningsområden.

Hög skuldnivå och en risk att provocera Kina

Japans nya satsningar på försvaret sker inte helt utan komplikationer. Ett av de främsta orosmomenten är finansieringen, då landets statsskuld redan överstiger 200 procent av BNP. Sakurai Shu, ledamot i underhuset för det största oppositionspartiet, menar att även om den japanska befolkningen är relativt rik så saknar regeringen pengar. Han framhåller vidare hur Takaichi Sanae har lovat skattesänkningar, vilket i kombination med höjda försvarsutgifter riskerar att öka skuldnivån och leda till inflation.

Stephen Nagy, professor i politik och internationella studier vid International Christian University i Tokyo och senior fellow vid tankesmedjan Macdonald-Laurier Institute, pekar ut problemet att Japan får mindre försvarsmateriel för pengarna i takt med värdeminskningen av sin valuta. Sedan 2011 har yenen tappat mer än halva sitt värde mot dollarn, och närmare 40 procent bara sedan 2021. Det är dock värt att notera hur Donald Trumps regering inte har ställt samma krav på Japan som andra samarbetspartner. Nato-länder förväntas lägga 5 procent av BNP på försvar och relaterade utgifter som infrastruktur. Vad gäller Taiwan så har såväl Donald Trump som andra tjänstemän i hans administration sagt att 10 procent av BNP är nödvändigt.

Även om liknande önskemål enligt uppgift har utfärdats informellt, så har USA alltså inte varit lika tufft mot Japan på denna punkt. Akira Igata framhåller hur Japans konstitution – i stort en amerikansk konstruktion – länge höll nere försvarsbudgeten under 1 procent av BNP, och att det är svårt att med kort varsel hitta områden där ökade anslag kan spenderas effektivt. Även Narushige Michishita och Goro Matsumura pekar på svårigheterna med snabba höjningar av försvarsbudgeten utan slöseri.

Stephen Nagy påminner om målsättningen på 2 procent av BNP i försvarsbudgeten till år 2027, och säger att Japan inte ens har lyckats ta sig dit ännu. Detta kompliceras av den demografiska situationen, som försvårar rekryteringen av ny personal. För att närma sig målsättningen har man använt vad Stephen Nagy kallar för ”kreativ bokföring”, genom att räkna med utgifter för kustbevakning eller allmän infrastruktur. Stephen Nagy framhåller att Japan samtidigt ägnar sig åt andra aktiviteter som gynnar USA, relaterat till bland annat sällsynta jordartsmetaller och investeringar el-

ler regionala samarbeten. Allt detta – samt Donald Trumps personliga fäbless för Takaichi Sanae – kan bidra till mindre stränga krav på den japanska försvarsbudgeten.

Vad gäller USA:s pålitlighet som samarbetspartner under Donald Trumps nya regering, så uttrycks inga större farhågor från officiellt håll. Vid försvarsministeriet noterar man ”inga dramatiska förändringar” kring USA, och påminner om att landet är Japans enda allierade. Ingen oro märks över att USA ska lämna regionen. Men andra intervjuobjekt är inte lika övertygade. Sakurai Shu menar att Donald Trump vill ha en bra relation med Xi Jinping, eftersom han förlorade handelskriget mot Kina. Han vill tro på amerikansk demokrati men litar inte på Donald Trump, på grund av hans fokus på ”deals” snarare än att skapa förtroende.

Goro Matsumura hänvisar till USA:s nya nationella säkerhetsstrategi och säger att den säkerhetspolitiska situationen nu är annorlunda än tidigare, då alla nationer förväntas se till sina egna intressen. Han menar att USA vill att Japan, Sydkorea och andra ska öka sina försvarsutgifter för att ”bidra till amerikansk supremacism”. Innan Donald Trumps andra administration så förbättrade USA sin militära förmåga tillsammans med Japan för att kunna strida sida vid sida. Goro Matsumura räds för att fokus nu i stället är att ”asiater ska strida i Asien”, på ett liknande vis som Nixon-doktrinen under Vietnamkriget. Han varnar för att USA kan leda Japan in på en farlig väg som slutar med strider mot Kina utan tillräcklig amerikansk hjälp.

Även Atsushi Hikita menar att Donald Trump ser Japan som en affärspartner. Han framhåller samtidigt att det finns en bra relation mellan de båda ländernas försvarsdepartement, och att detta inte har förändrats under USA:s nya regering. Men situationen är ändå allvarlig nog för att leta efter nya säkerhetspolitiska samarbeten, menar Atsushi Hikita.

Trots Takaichi Sanaes valframgångar så finns det i Japan föga aptit att gräla med Kina för sakens skull. Landet fortsätter att spela en viktig roll för den japanska ekonomin och goda relationer är att föredra, särskilt inom det inflytelserika näringslivet. Flera intervjupersoner kritiserar det faktum att Takaichi Sanaes uttalande om Taiwan inte verkar ha varit väl förberett. Sakurai Shu menar att uttryck som

existentiell kris inte bör användas lättvindigt, och att Japan borde behålla en strategisk tvetydighet kring Taiwan. Han påpekar att USA:s hållning mot Taiwan är baserad på en sådan tvetydighet, som vare sig bekräftar eller avfärdar när militär inblandning kan ske.

Vid försvarsministeriet är det tydligt att man vill tona ned bråket kring Taiwan. Då jag frågar om potentiella säkerhetspolitiska samarbetsområden med Taiwan, så tar Kamio Yusuke, senior samordnare vid byrån för försvars- och säkerhetspolitik, fram ett dokument om Japans utrikespolitiska relationer. Han pekar sedan på en redan understruken text om att Japan stödjer en fredlig lösning på problemen i Taiwansundet, samt att Japan och Taiwan har arbetsrelationer på icke-statlig nivå, baserad på en gemensam kommuniké med Kina 1972.

Liknande signaler går även att hitta från kinesiskt håll. Moma Rira påpekar att det var stora, våldsamma protester på Kinas gator under bråket om ögruppen Senkaku 2012. Men denna gång pågår inga sådana protester. Detta beror enligt Moma Rira på att Kinas regering av ekonomiska skäl heller inte vill försämra relationen med Japan ytterligare, för i så fall hade man uppmanat allmänheten till likartade protester även nu. Samtidigt understryker Goro Matsumura hur stand-off-förmåga riskerar att provocera Kina. En ökad räckvidd behövs visserligen för att kunna

slå mot kinesiska fartyg, men kan i teorin även användas för att försvara Taiwan. Därför måste försiktighet beaktas i utplaceringen av dessa vapen, menar Goro Matsumura.

Flera intervjupersoner framhåller svårigheterna som omgärdar officiellt samarbete med Taiwan, vilket är en tydlig röd linje för Kina. Sedan ett par år tillbaka har Japan dock en aktiv civil tjänsteman från försvarsministeriet som militärattaché vid sin inofficiella ambassad i Taipei. Ett ökat utbyte sker också mellan tankesmedjor och pensionerade militärer. Atsushi Hikita har själv varit i Taiwan och träffat medlemmar av landets veteranbyrå. "Vi pratar mycket om Kina", säger Atsushi Hikita och tillägger att detta även kan vara en modell för Europa.

Atsushi Hikita menar dock att Japan behöver dela underrättelser och öva tillsammans med Taiwan. Exempelvis har Taiwan radarsystem i Bashi-sundet mot Filippinerna, medan japansk radar har bättre koll på Okinawa. Även Moma Rira beskriver ökat militärt utbyte som nödvändigt, bland annat för koordinering av ubåtar. Men enligt Narushige Michishita finns inte samma behov av militärt samarbete eller övningar med Taiwan. Detta eftersom Taiwan förväntas inta formen av ett piggsvin (porcupine) vid en kinesisk attack och försvara själva ön medan USA och Japan kommer att strida till havs, i luften och i rymden.

Flera personer som jag talade med i Tokyo framhöll Japans demografi som en stor huvudvärk. Antalet japaner blev i fjol cirka 900 000 färre, och har nu minskat 17 år i följd. Förutom att bli mindre så blir den japanska befolkningen också allt äldre. I andra länder har liknande svårigheter att värva personal föranlett ökade satsningar på civilförsvar. Även i Japan så talas det nu om vikten av att "hela landet" ska delta i försvaret av Japan.

Men detta ser helt annorlunda ut jämfört med Europa eller grannlandet Taiwan. Civilförsvar eller volontärer inte vare sig övar eller koordinerar med militären. I Japan handlar detta koncept främst om att anpassa infrastruktur samt samarbeten mellan centrala och lokala myndigheter eller polis och kustbevakning. Det finns fortfarande mörka minnen från andra världskriget, där militären med tvång mobiliserade invånare i alla åldrar till hopplösa strider. Intervjuer ger vid handen att denna del av Japans historia fortfarande utgör hinder i etableringen av ett civilförsvar så som vi definierar det.

Efterlyser ökat samarbete med Europa

En av målsättningarna i Japans nationella försvarsstrategi är att stärka samarbetet med så många länder som möjligt. Där beskrivs partnerskapet med Australien som speciellt, och det närmaste efter USA. Med Storbritannien, Frankrike, Tyskland och Italien vill Japan ”ömsesidigt stärka inblandningen i globala säkerhetsfrågor och utmaningar” i Europa och Indo-Pacific. Vad gäller ”Norden/Baltikum/centrala och östra Europa” så vill man särskilt stärka samarbetet inom informationskrig, cybersäkerhet, strategisk kommunikation och hybridkrigföring.

I dokumentet ”Översikt av den internationella situationen” (november 2025) från Japans utrikesministerium så uttrycks oro för de militära samarbetena Ryssland-Kina och Ryssland-Nordkorea. Säkerheten i regionerna Indo-Pacific och Euro-Atlantic beskrivs nu som oskiljaktig, vilket gör det nödvändigt att stärka samarbetet med europeiska länder, EU och Nato.

Enligt Narushige Michishita utgör försvarsindustrin det viktigaste säkerhetspolitiska samarbetet mellan Japan och Europa. Han påminner om hur Sydkorea har sålt artillerigranater till USA, så att USA kan försöka Ukraina med dito. Likaledes har Japan sålt ammunition till luftvärnssystemet Patriot till USA, så att USA kan sälja sådan ammunition till Ukraina. Det vore bra om Europa kunde göra likadant, fortsätter Narushige Michishita, genom att tillverka ammunition som kan användas i en eventuell konflikt i Östasien.

Även Goro Matsumura framhåller försvarsindustriellt samarbete som ett av de viktigaste områdena mellan Japan och Europa. Atsushi Hikita säger att USA har förändrats, och att det nu är bättre för Japan att söka denna slags samarbete även med andra länder. Också Stephen Nagy vill se ökat samarbete mellan Japan och Europa i produktionen av vapen och ammunition. Han föreslår ett konsortium av stater som tillsammans ska kunna skala upp tillverkningen när så blir nödvändigt.

Vid sidan av alliansen med USA, så utgörs, enligt Stephen Nagy, operativt militärt samarbete med andra länder genom bilaterala avtal. Den högsta formen är de ömsesidiga tillträdesavtal (Reciprocal Access Agreement, eller

RAA) som Japan har med Australien, Storbritannien och Filippinerna. Dess försvarsavtal möjliggör gemensamma övningar och underlättar besök på varandras territorium, vilket medför ett visst mått av interoperabilitet. Man har även avtal om logistikstöd, förnödenheter och tjänster (Acquisition and Cross-Servicing Agreement, eller ACSA) med elva länder. Fem av dessa är europeiska: Storbritannien, Frankrike, Tyskland, Italien och Nederländerna.

Stephen Nagy efterlyser liknande avtal med flera länder, eller åtminstone med fysisk närvaro (face time) från väst. Detta kan exempelvis ske genom fartygsbesök i Japan eller övningar i området.

Tjänstemän vid försvars- och utrikesministeriet påminner mycket riktigt om att europeiska länder som Storbritannien, Frankrike och Tyskland har skickat militärfartyg till Japan på senare år. Sommaren 2024 övade dessutom tyska stridsflygplan för första gången tillsammans med japanska i Japans luftrum. Atsushi Hikita påminner även om att Japan för fem år sedan började skicka piloter till Italien för utbildning, som en del av det gemensamma projektet för att utveckla nya stridsflygplan. Han ser detta som ett exempel på ett samarbete med Europa som kan växa i framtiden.

Atsushi Hikita säger vidare att när det kommer till Ryssland så har Japan kunskap om ryska Fjärran östern, medan Europa vet mer om landets västra delar. Det finns således potential för samarbete gällande underrättelser, vilket nämns av flera intervjupersoner. Både Moma Rira och Akira Igata understryker att Takaichi Sanae har för avsikt att grunda såväl en nationell underrättelsebyrå som en utrikes underrättelsetjänst, vilken ofta beskrivs som en japansk motsvarighet till CIA. Tidigare har Japans underrättelseorgan varit utspridda vid olika ministerier och institutioner, med bristfällig koordinering som följd.

Som ses ovan så har Japans samarbeten med Europa till största del varit bilaterala. Enligt mina samtal vid ministerierna har den säkerhetspolitiska relationen mellan Japan och EU traditionellt handlat om ekonomisk säkerhet. Bilaterala konsultationer om ekonomisk säkerhet har hållits med Tyskland, Storbritannien och Frankrike, vilket bekrä-

tar fokus på bilaterala relationer snarare än EU-nivå. Dock blev Japan enligt en överenskommelse i december 2025 – vilken ska undertecknas i år – en del av Horizon Europe, som är EU:s främsta initiativ för att finansiera forskning och utveckling, med en budget på 93,5 miljarder euro.

Initiativets ”andra pelare” är det huvudsakliga området för Japans deltagande. Det innefattar dubbla användningsområden som AI, cybersäkerhet, halvledare, rymdteknologi och avancerade material. Akira Igata menar att Japan har viktig erfarenhet att erbjuda kring leveranskedjor, inte minst i form av lärdomar i att minska beroendet av Kina. Han framhåller Jogmec, en statlig organisation som grundades 2004 för att minska beroendet av Kina för sällsynta jordartsmetaller och andra kritiska mineraler, som ett särskilt lyckat exempel.

Akira Igata är mycket aktiv inom civilsamhället, men säger att Japan dessvärre har ett relativt svagt sådant. Aktiva aktörer är ofta internationella utländska organisationer med regionala kontor, och antalet inhemska inflytelserika

tankesmedjor är relativt få. Detta beror enligt Akira Igata på att Japan tidigare inte har behövt vara kreativt för att utveckla sina internationella relationer, då det har ansetts tillräckligt att stå nära USA. Han framhåller dock att detta är under förändring. Civilsamhället börjar mogna, och ser det som en allt viktigare uppgift att ge myndigheterna ett andra utlåtande. Ett exempel ur svensk kontext är ett nytt samförståndsavtal mellan Utrikespolitiska institutet och Research Center for Advanced Science and Technology (RCAST) vid University of Tokyo, där Akira Igata själv är verksam.

Enligt Stephen Nagy finns det ytterst få Europaexperter i Japan, vilket begränsar potentialen för samarbete inom civilsamhället. Han säger att det även ser likadant ut i andra riktningen. Det var tidigare vanligt att japaner ”läxade upp” européer om Kina, och européer ”läxade upp” japaner om Ryssland. Han ser dock en förbättring på senare tid, då man har kommit underfund med att utbyte är möjligt på annat vis.

Har Europa viljan att närma sig Japan?

Japans nationella försvarsstrategi från december 2022 efterlyser specifikt stärkt samarbete kring internationell lagstiftning och en ökad involvering i Indo-Pacific tillsammans med Nato och EU. Men sedan dess verkar man ha insett att Europa har andra prioriteringar. Den ovannämnda expertpanelen med 17 medlemmar som presenterade sitt resultat i september 2025, underströk hur Nato håller på att skifta fokus till försvar av Europa av européer, och att försvarsalliansens involvering i Indo-Pacific därför kan förväntas minska.

Panelen rekommenderar att Japan proaktivt ska eftersträva koordinering med Nato utefter dessa strategiska förändringar. Men i ljuset av denna utveckling beskrivs det som avgörande (*crucial*) för Japans försvarsförmåga att stärka det säkerhetspolitiska ramverket med USA. Förbättrad strategisk koordinering med länder i Indo-Pacific sägs vara av största vikt (*essential*), medan det är nödvändigt (*necessary*) att stärka koordineringen med försvarsmyndigheter i länder med liknande värderingar, det vill säga Europa.

Ett relativt ointresse för Japan märks på flera vis från europeiskt håll. Sedan den fullskaliga invasionen av Ukraina så har Japan varit en av världens främsta bidragsgivare till landet, med finansiellt och humanitärt bistånd på cirka 20 miljarder euro. Man hoppade dessutom tidigt på västerländskt ledda sanktioner mot Ryssland, och har gett Ukraina sitt fulla diplomatiska stöd. Men under Kinas påtryckningskampanj mot Japan efter premiärminister Takaichi Sanaes kommentarer om Taiwan i november, så har inte alls samma stöd märkts från Europa.

Och detta trots en uttalad ambition att samarbeta mot ekonomiska tvångsmetoder. Just innan covid-19 inledde EU och Japan en högnivådialog om ekonomi i form av ett årligt ministermöte, som har uppgraderats på senare år. Under detta möte i Tokyo sommaren 2025, så åtog sig båda sidor att tillsammans agera för att stärka sin ekonomiska säkerhet. Under mötet lanserades EU-Japan Competitive Alliance, som ska fördjupa detta samarbete och motverka ekonomiska tvångsmetoder.

Vid ministerierna i Tokyo fick jag höra att ett tydligt ställningstagande från Europa förvisso vore att föredra. Ändå var man noga med att framhålla hur man från japanskt håll inte är besviken på att detta har uteblivit. Det sägs att man har bra kommunikation med Europa, och har kunnat förklara situationen för europeiska myndigheter, som i sin tur har visat förståelse. Tjänstemän tillägger att det dock skulle uppskattas om Europa åtminstone kan peka ut agerande som hotar den internationella ordningen, även om man inte förväntar sig några större åtaganden från Europa i regionen.

På annat håll låter det annorlunda. Stephen Nagy menar att Japan är besviket på bristande europeiskt stöd i den pågående konflikten med Kina. Han säger att det i Japan finns en förståelse för nödvändigheten av tvetydighet kring Taiwan, men inte för någon liknande nödvändighet gällande Japan. Bland andra Akira Igata och Atsushi Hikita skulle vilja se tydligare stöd, men noterar hur bristen på stöd från Donald Trumps regering i denna konflikt kan få Europa att tveka. Dock tillägger Akira Igata att exempelvis Tysklands utrikesminister kunde ha markerat då Kinas toppdiplomat offentligt läxade upp honom om Japan och andra världskriget. Att inte reagera vid sådana tillfällen, kan få många i Japan att uppleva sig övergivna av det internationella samfundet.

Det råder ingen tvekan om att Kinas påtryckningar mot Japan är menade att avskräcka andra länder från att uppmärksamma allvaret kring Taiwan. Stephen Nagy menar att Europa står "näst på tur" att utsättas för samma slags metoder, om Japan tvingas backa i det pågående bråket med Kina. Han efterlyser därför att Europa närmar sig Japan med investeringar, avtal om allt från handel till AI, samt ett genuint samarbete mot ekonomisk krigföring.

Men i stället har europeiska ledare sedan i november valfärdat till Peking för att stärka det ekonomiska samarbetet med Kina, ofta som en reaktion på USA:s tull- och utrikespolitik. Detta kan verka förvirrande för ett Japan som visar tydliga avsikter att närma sig oss, med delade värderingar och intressen som grund. Om Europa vill skapa en motvikt till det ökade samarbetet mellan Kina, Ryssland och andra auktoritära stater så vore ett mer effektivt tillvägagångssätt att intressera sig för hur Japans säkerhetspolitiska uppvaknande formar landet till en viktig partner i en kritisk del av världen.